

BEVEZETÉS A ZSIDÓ KULTÚRÁBA

5. A ZSIDÓ VALLÁS: ÜNNEPEK Komoróczy Szonja Ráhel

I. SZÜLETÉSTŐL A HALÁLIG

„... Tizennyolc évesen a hüpe alá áll. Húszévesen felnőtt ember. Harmincévesen ereje teljében van. Negyvenévesen az értelem embere. Ötvenéves korában képes bölcs tanácsot adni. Hatvan az öregedés kora. Hetven az ősz hajé. Nyolcvan az aggkoré. Kilencven évesen görnyedten jár. A százéves mintha már nem is élne.” (Misna, *Pirke avot* 5:21)

Születés

- *Brisz* (/ *Brit mila*) – *mohel, kvater, szandak*, Elijáhu

„És mondta Isten Ábrahámnak: Te pedig a szövetséget megőrizd, te és magzatod utánad, az ő nemzedékeiken át. Ez az én szövetségem, melyet megőriztetek, köztem és köztetek és magzatod között utánad: Metéltessetek körül nálatok minden férfiszemély. Metéltessetek körül előbőrötök húsán és legyen szövetség jelül köztem és köztetek. Nyolc napos korában metéltessék körül nálatok minden férfiszemély, nemzedékeiteken át; a házatokban született, vagy bármely idegentől pénzen vett szolga, aki nem a te magzatodból való: körülmetéltessék házadnak szülöttje, és akit pénzen vettek, és legyen szövetségem a testeteken örök szövetségül. A körülmetéletlen férfiszemély pedig, aki nem metéli körül előbőrének húsát, irtassék ki azon lélek a népéből: a szövetséget megbontotta.” (Gen. 17:9-14)

- névadás (... *ben ... / ... bat ...*), *ha-kohen, ha-levi*
- *pidjon ha-ben*

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: Szentelj meg nekem minden elsőszülöttet, minden anyaméhnek megnyitóját, Izrael fiainál, emberből és baromból: enyém az!” (Ex. 13:1-2)

Bar / bat micva

Esküvő (*haszene / hatuna*)

- *aufruf*
- *mikve*
- *ketubba*, tanuk
- *badekn* (Gen. 24:65)
- *hüpe* (/ *huppa*), gyűrű, kiddus, áldások, pohártörés
- *jihud*

Válás (*get*)

Temetés / Gyász

- *Hevra Kadisa*
- *krie, Kaddis*
- *süvét* ülni
- *slosim*
- első év
- temető

II. HÉTRŐL HÉTRE: SABBÁT

“Így befejeztetett az ég és a föld és minden seregük. Befejezte Isten a hetedik napon művét, melyet alkotott, és nyugodott a hetedik napon minden művétől, melyet alkotott. És megáldotta Isten a hetedik napot, és megszentelte azt, mert azon nyugodott minden művétől, amit teremtett Isten és alkotott.” (Gen. 2:1-3)

“Emlékezzél meg a szombat napjáról, hogy megszenteljed. Hat napon át dolgozzál és végezd minden munkádat; a hetedik nap pedig szombat az Örökkévalónak, a te Istenednek, ne végezz semmi munkát, sem te, sem fiad, sem lányod, szolgálád és szolgálód, sem barmod, sem az idegen, ki kapuidban van. Mert hat napon alkotta az Örökkévaló az eget és a földet, a tengert és mindent, ami bennük van, és nyugodott a hetedik napon; ezért megáldotta az Örökkévaló a szombat napját és megszentelte azt.” (Ex. 20:8-11)

“És őrizték meg Izrael fiai a szombatot, hogy megtartsák a szombatot nemzedékeiken át, örök szövetségül. Közöttem és Izrael fiai között jel az örökre, mert hat napon alkotta az Örökkévaló az eget és a földet, a hetedik napon pedig nyugodott és pihent.” (Ex. 31:16-17)

- előkészületek
- gyertyagyújtás
- zsinagóga, vacsora, *kiddus*
- reggeli ima, Tóraolvasás
- *saleszüdesz* (/ *salos szeudot*)
- *havdala*

III. HÓNAPRÓL HÓNAPRA: ROS HODES

Holdhónapok (29 nap, 12 óra, 44 perc), napévek (365 nap, 48 perc); 11 nap eltérés behozása miatt minden 19 évben hét „szökőév”.

- *niszan, ijjár, sziván, tammuz, áv, elul, tisri, hesván, kiszlév, tévét, sevát, ádar* (1, 2)

IV. TAVASZTÓL A KÖVETKEZŐ TAVASZIG: AZ ÜNNEPEK

Zarándokünnepek: „Háromszor az évben jelenjék meg minden férfi közüled az Örökkévaló, a te Istened színe előtt azon a helyen, amelyet kiválaszt: a kovásztalan kenyér ünnepén, a hetek ünnepén és a sátrak ünnepén. És ne jelenjék meg az Örökkévaló színe előtt üresen: ki-ki keze ajándéka szerint, az Örökkévaló a te Istened áldása szerint, amelyet adott neked.” (Deut. 16:16-17)

Peszah

Niszan 14-től, 7/8 nap. Kivonulás ünnepe, kovásztalan kenyér ünnepe. Ex. 12.

„Hét napon át kovásztalan kenyeret egyetek: de már az első napra takarítsatok ki minden kovászt házaitekéből, mert bárki kovászosat eszik, irtassék ki azon lélek Izraelből, az első naptól a hetedik napig.” (Ex. 12:15)

„Az első hónapban, a hónap tizennegyedik napján, este egyetek kovásztalan kenyeret, a hónap huszonegyedik napjáig este. Hét napon át kovász ne találtassék házaitekben, mert bárki eszik kovászosat, irtassék ki az a lélek Izrael közösségéből, akár jövevény, akár az ország honosa.” (Ex. 12:18-20)

- *homec* (/ *hamec*), *macesz* (/ *maccot*)
- *széder*

Omer

- *Lag ba-omer* (ijjár 18)

Savuot

Sziván 6 (-7), a tóraadás ünnepe, az első termények ünnepe, a hetek ünnepe.

„Hét hetet számlálj magadnak, attól fogva, hogy kezdenek sarlót vinni a gabonába, kezdj el számlálni hét hetet. És tartsd meg a hetek ünnepét az Örökkévalónak a te Istenednek kezéd felajánlásához képest, melyet adsz, a szerint, amint megáld téged az Örökkévaló a te Istened.” (Deut. 16:9-10)

Tisa be-áv

Ros ha-sana

Tisri 1-2

- Előkészületek: *Elul*
- *sófár*
- *taslikh*
- tíz bűnbánó nap

Jom kippur

Tisri 10, az engesztelés napja, hosszúnapp, szombatok szombatja.

„Legyen nektek örök törvényül: a hetedik hónapban, a hónap tizedikén sanyargassátok lelkeiteket, és semmi munkát ne végezzetek, a honos és a jövevény, aki köztetek tartózkodik; mert e napon engesztelést szereznek számotokra, hogy megtisztítsanak benneteket mind a ti vétkeitektől az Örökkévaló színe előtt megtisztultok. Szombat nyugalma az nektek. és sanyargassátok lelkeiteket, örök törvényül... (Lev. 16:29-31 ff)

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: csakhogy e hetedik hónap tizedikén – engesztelés napja az – szent gyülekezés legyen nektek, és sanyargassátok lelkeiteket, és mutassatok be tűzáldozatot az Örökkévalónak. Semmi munkát ne végezzetek ugyancsak ezen a napon, mert engesztelés napja az, hogy engesztelést szerezzenek számotokra az Örökkévaló, a ti Istened színe előtt. Mert minden személy, aki nem sanyargatja magát ugyancsak ezen a napon, irtassék ki népeiből. És minden személy, aki végez bármely munkát ugyancsak ezen a napon, ki fogom pusztítani ama személyt népe közül. Semmi munkát ne végezzetek, örök törvényül nemzedékeiteken át mind a lakhelyeiteken. Szombat nyugalma az nektek, és sanyargassátok lelkeiteket a hónap kilencedikén este, estétől estik üljétek meg ünnepeteket.” (Lev. 23:26-32)

- Élet könyve, halál könyve
- *kappara*
- *Kol nidré*
- böjt
- *Neila*

Szukkot

Tisri 15-től, 7/8 nap, sátoros ünnep.

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: Szólj Izrael fiaihoz, mondván: E hetedik hónap tizenötödik napján a sátrak ünnepe hét napon át az Örökkévalónak; a nyolcadik napon szent gyülekezés legyen nektek, és mutassatok be tűzáldozatot az Örökkévalónak, ünneplő gyülekezés ez, semmi nehéz munkát ne végezzetek.” (Lev. 23:33-36)

„A sátrak ünnepét tartsd meg hét napon át, midőn betakarítász szérűdből és sajtóházadból. És örülj ünnepeden, te fiad és leányod, szolgád és szolgáló, meg a lévita és a jövevény, az árva és az özvegy, kik kapuidban vannak. Hét napon át ünnepet ülj az Örökkévalónak, a te Istenednek minden termésedben és kezéd minden munkájában, csakis vidám légy.” (Deut. 16:13-15)

- *szüke* (/ *szukka*)
- *lulav, eszrog* (/ *etrog*)

Semini aceret / Szimhat tora

Tisri 22 (-23), a gyülekezés napja, a Tóra örömnépe.

„A nyolcadik napon ünneplő gyülekezés legyen nektek, semmi nehéz munkát ne végezzetek.” (Num. 29:35)

Hanukka

i.e. 165-163 Makkabeus felkelés

Purim

Eszter könyve

- *megilla-olvasás*
- Hámán
- ivás
- *slakhmonesz (/ selah manot)*

KÖTELEZŐ IRODALOM

A *handout*-on szereplő szavak és fogalmak, továbbá az alábbi három regény közül az egyik:

Pearl Abraham: *A rabbi lánya* (Budapest: Ulpius, 2002)

Tova Mirvis: *A betért* (Budapest: Ulpius, 2004)

Lilian Nattel: *A gettó lánya* (Budapest: Ulpius, 2004)

AJÁNLOTT IRODALOM

vonatkozó részek az alábbi könyvek bármelyikéből:

Chill, Abraham: *The Minhagim: The Customs and Ceremonies of Judaism, Their Origins and Rationale* (New York: Sepher Hermon Press, 1989)

Donin, Hayim Halevi: *Zsidónak lenni...* (Budapest: Göncöl, 1998)

Encyclopaedia Judaica, 16 vols. (Jerusalem: Encyclopaedia Judaica, 1972)

Klein, Isaac: *A Guide to Jewish Religious Practice* (New York: The Jewish Theological Seminary of America, 1992)

Komoróczy Géza (ed.): *A zsidó Budapest: Emlékek, szertartások, történelem, 2 vols.* (*Hungaria Judaica*; Budapest: Városháza, MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1995)

Lau, Israel Méir: *A zsidó élet törvényei* (Jeruzsálem: Machon Massoret Yeshivat Chaje Moshe, 1994)

Oláh János: *Judaisztika I: Ünnepek, Emléknepok, Gyász- és böjtnapok, nevezetes napok* (Budapest: Filum, 1999), *II: Az életút szertartásai és eseményei* (Budapest: Filum Kiadó, 1999)

Ujvári Péter (ed.): *Magyar zsidó lexikon* (Budapest: Magyar zsidó lexikon, 1929)